

PE URMELE UNEI RĂSCOALE

DUMITRU STANCU

Pe fondul destrămării relațiilor feudale și începutul afirmării celor capitaliste se profilează lupta puternică pentru pământ, dintre țărani și boieri, țărani și mănăstiri, de pe aceste așezări. Lupta de clasă dă celei de a doua jumătăți a secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea aspectul dominant, impusă de preocuparea stăpînilor feudali, boieri și mănăstiri, de a-și comasa pămînturile în favoarea lor, lărgindu-le prin noi acte samavolnice ce au ridicat spiritul de luptă al țărănimii.

Perioadei respective (1750—1848) — îi sînt proprii apariția în viața satelor a arendașilor, (această categorie socială care, alături de boieri și mănăstiri, face și mai amară viața țăranilor noștri), mărirea clăcii și a dijmei, a taxelor de tot felul pe produsele țărănești, o restrîngere a drepturilor de folosință a țăranilor asupra pădurilor, pășunilor, apelor în favoarea boierilor, extinderea monopolului feudalilor asupra cîrciumilor, zalhanalelor, prăvăliilor, morilor și creșterea continuă a obligațiilor fiscale, boierii făcînd din exploatarea locuitorilor-birnici principalul lor izvor de venit.

Toată gama obligațiilor prezentate succint mai sus, a extins și mai mult cortegiul împilărilor boierilor, mănăstirilor și aparatului statal, care a amplificat atitudinea protestantă a maselor țărănești, devenind suportul luptei de clasă.

Lupta de clasă s-a manifestat, documentar, în rîndul țărănimii noastre, sub forma unor nesfîrșite judecăți ajunse pînă la domnie, cu zeci de hotărnicii de moșii, care explică aceeași împotrivire a țăranilor față de abuzul boierilor și mănăstirilor, cu jalbe adresate ispravnicilor, boierilor și domniei, cu cărți de blestem ale reprezentanților bisericii împotriva țăranilor „răuvoitori și răzbunători“, cu intrări cu forța pe moșiile stăpînilor și împresurarea lor, cu nesupunerea la îndatoririle de clacă, dijmă și alte obligații, cu împotriviri care au luat aspectul unor adevărate răsmerițe locale, așa cum au fost la Cucuteni și Fieni.

Perioada aceasta, mult frămîntată (1750—1848) va da de multe ori cîștig de cauză țărănimii ridicate la lupta pentru pământ. Ea prezintă, însă, cîțiva ani de vîrf : 1772—1778 ; 1794 și 1809—1810.

Nu ne vom opri decît asupra unui singur aspect cu totul inedit, acela al răscoalei din 1794, din satul Cucuteni, azi aparținînd orașului Fieni.

Un document din anul 1772 este edificator într-o serie de aspecte ale luptei de clasă ale țărănimii, manifestate pe aceste meleaguri.

Mănăstirea Căldărușani, se plînge cum că sătenii din Fieni „nu să supun a-și face obicinuita clacă și a-și da dijma după obicei, iar mai virtos unii dintr-înșii stau cu împotrivire cu pricina că au și ei moșie într-acele hotară,... în două rînduri li s-au pus soroc ca să vie la divan să-și aleagă, și ei nu s-au supus, drept aceea de la divan s-au dat această poruncă... să aibă a apuca pe toți cei ce lăcuiesc și să hrănesc pe moșia numitei mănăstiri, ca să-și facă claca și să-și dea dijma din toate semănăturile după obicei. Iar carele va sta cu împotrivire... să-l arate la isprav(nicii) județului. Pentru care se poruncește și dumnea-voastră ispravnicilor județului pe unii ca aceea să-i faceți și fără voie ca să-și dea adetul moșiei din toate semănăturile și să-și facă claca după obicei. Și ei de vor zice că au a răspunde vor veni la domn de-și vor căuta cu judecata...”¹.

Documentul este foarte prețios pentru că evidențiază aspecte multiple ale relațiilor existente între mănăstire și țărani. De exemplu, aspectul de nesupunere este foarte clar, ca și dreptul vechi al moșnenilor față de aceste pămînturi luate cu forța și pe care căutau să le revendice. Din el mai desprindem intervenția aparatului de stat, în favoarea mănăstirii, pentru supunerea țăranilor, în momentul în care reprezentanții acesteia devin neputincioși, și ei nu mai sînt în stare să rezolve împotrivirile țăranilor. Este, după cum se poate constata, o nesupunere determinată de un drept uzurpat de mănăstire, moșnenilor din aceste sate — pămîntul —, trecut abuziv în folosința acesteia, o manifestare a luptei de clasă a țărănimii noastre.

Cele mai multe dintre documentele inedite studiate în arhive se referă la aceste aspecte. Sînt cunoscute peste 20 litigii de hotare, în care țăranii se opun intrării boierilor pe pămîntul lor sau în care ei și-l revendică atunci cînd se trece la comasarea moșiilor, impresurindu-l.

Așa se întîmpla și în satul Cucuteni, închinat Mitropoliei, mai ales cînd, după hotărnicia abuzivă din 2 aprilie 1786² făcută de ispravnicul județului Dîmbovița, la ordinul Caimacamului Țării Românești, moșnenii din Cucuteni reacționează cu impresurarea dînd naștere la o răzmeriță ce se încheie la 29 noiembrie 1794.

Acțiunea determină, imediat, pe Clement economu să înainteze o jalbă către domn, înștiințîndu-l de impresurarea moșiei, arătînd că „sub Suțu-vodă (1783—1786 n.n.) s-a început hotărnicia ce a rămas neisprăvită ca *urmare răsmeriței*”³, la care domnul poruncește ispravnicilor din județul Dîmbovița ca să cerceteze la fața locului prin carte de blestem⁴.

În iunie, același an, mitropolitul „Dositeiul al Ungrovlahiei” dă carte de blestem împotriva moșnenilor care au acționat în chipul de

¹ Arhivele Statului, București, Mănăstirea Căldărușani, XXXII/26, 1772, mai 22.

² *Ibidem*, XXXVIII/95, 1786, 2 aprilie.

³ Drăghiceanu V., *Mitropolia Tirgoviște, (note istorice și arheologice cu 18 ilustrații și planuri)*, Institutul de arte grafice E. Marvan, Buc., 1933, pag. 15.

⁴ Arh. St. Buc., Mitropolia Țării Românești, XXXVIII/96. 30 martie 1794.

mai sus⁵. Acțiunea nu este singulară. Ea antrenează și pe cei din satul vecin, Vilcana, când în 29 mai 1794, Dionisie, ieromonahul Vilcanei se plînge lui Vodă pentru Bălașa sin Joița Cantacuzino, pentru împresurarea moșiei din Vilcana, „...punînd țiganii l-au bătut, i-au dat brînci, rupîndu-i părul și barba“⁶.

Să urmărim în continuare răsmerița de la Cucuteni. După cartea de blestem, urmează pitacul (dispoziție scrisă) lui Scarlat Cîmpineanu prin care orînduiește pe bi-vel vistiernicul Nicolae, ca împreună cu alții, să facă alegerea moșiei Cucuteni⁷. Peste 7 zile, în 19 iulie 1794, toți moșnenii din Cucuteni⁸ cad de acord „să iscălească o foaie (act) de moșia hotărnicită la 12 iulie și să-și împartă între ei pămînturile rămase, care însă nu încheie socotelile definitiv⁹. Acest aspect este reconfirmat de un alt zapis, din 21 iulie 1794, dat boierilor hotarnici, orînduiți de ispravnicul județului Dimbovița să aleagă partea de moșie a mitropoliei din Tîrgoviște din hotarul lor¹⁰. Urmează alegerea moșiei de către 3 boieri „fiecare parte întocmai după semnele ce s-au stabilit“¹¹ și comunicarea „clucerului Scarlat Cîmpineanu către domn, atingătoare de alegerea și hotărnicia moșiei Cucuteni, a mitropoliei din Tîrgoviște, împresurată de către moșnenii din Cucuteni, viînd ca să se orînduiască portărel ca să puie și pietre pe semnele ce s-au făcut“¹². Același domn, Alexandru Constantin Moruzi, răspunde la jălba lui Climent Economu, arătînd ca să se și împietruiască moșia cu semne¹³, iar pitacul lui A. Poharul către părintele ecleziarh Constantin Cioranu și alții, face executorie poruncă domnului¹⁴, reîntărînd-o în 24 octombrie 1794¹⁵.

Socotind încheiată răsmerița, prin aspectele reieșite din două documente: declarația de mulțumire, din 20 noiembrie 1794, a moșnenilor din satul Cucuteni, către boierii împuterniciți cu alegerea, hotărnicia și „pietruirea moșiei lor de a mitropoliei¹⁶ și anaforaua (raport scris) ispravnicilor din județul Dimbovița, către domn, cu întărirea domnească relativă la „*pricina de judecată*“ dintre mitropolia Tîrgoviștei și moșnenii din Cucuteni¹⁶.

Cele prezentate demonstrează că aici nu a fost o simplă „*pricină de judecată*“, de îndată ce lupta moșnenilor a angrenat toate autoritățile, de la reprezentantul schitului din Cucuteni, la cel al mitropoliei din Tîrgoviște, de la ocîrmuirea județului și a plăiiului, pînă la a domnului și mitropolitul Ungrovlahiei.

⁵ Ibidem, XXXVIII/97, 17 iunie 1794.

⁶ Drăghiceanu V., *Op. cit.*, pag. 21.

⁷ Arh. St. Buc., Mitropolia Țării Românești, XXXVIII/98, din 12 iulie 1794.

⁸ Ibidem, XXXVIII/99.

⁹ Ibidem, XXXVIII/100.

¹⁰ Ibidem, XXXVIII/101, din 22 iulie 1794.

¹¹ Ibidem, XXXVIII/102, din 23 iulie 1794.

¹² Ibidem, XXXVIII/103 din 14 sept. 1794.

¹³ Ibidem, XXXVIII/104, din 1 oct. 1794.

¹⁴ Ibidem, XXXVIII/105, din 24 oct. 1794.

¹⁵ Ibidem, XXXVIII/106, din 20 noiembrie 1794.

¹⁶ Ibidem, XXXVIII/107, din 29 noiembrie 1794.

Într-un singur an a fost nevoie să se emită o corespondență extrem de bogată, care poate fi urmărită pe zile : 30 martie, 17, iunie, 12, 19, 21, 22, 23 iulie, 14 septembrie, 1 și 24 octombrie, 20 și 29 noiembrie și aceasta pentru ce? Pentru o simplă „pricină de judecată“?

În acest ~~chimb~~ de „mesaje“ trebuie să vedem lacrimile țăranilor noștri cu care ~~au~~ întinat cernelurile jalbelor și cu care ei au stins focul nedreptății.

Rezistența moșnenilor manifestată din 1778 a durat, cu mici intermitențe, pînă la 1794, cînd se atinge punctul culminant, după care se „stinge“, cu victoria acestora în care li se recunosc drepturile vechi asupra pămînturilor. Iată o izbîndă în urma unei lupte îndelungate și permanente, un episod trist, dar demn, din viața țăranimii de pe aceste meleaguri !